

Semiotika

Analiza spotova stranaka

Znak

- Ferdinand de Saussure, Uvod u opću lingvistiku, 1916.
- Razlikovanje jezika i govora – ‘langue’ i ‘parole’; jezik kao apstraktni sustav, govor kao konkretna realizacija
- Kada čujemo riječ “žena”, možemo razlikovati a) **mentalnu impresiju** ovog znaka – **zvuk** koja u nama stvara opći i b) apstraktni **pojam** – u ovom slučaju ‘ženosti’;
- ni mentalna impresija ni pojam, kada nas zanima struktura znaka, nemaju nikakve veze sa zbiljom, s nekom stvarnom ženom (**referentom**)
- Znači, jedan aspekt znaka označava, a drugi je označeno, a odnos među njima nazivamo označavanjem

$$\text{znak} = \frac{\text{označitelj}}{\text{označeno}} \quad \updownarrow \quad \text{označavanje}$$

Označitelj/označeno

- **Označitelj** je senzorna impresija znaka; mentalna slika tragova na papiru, zvučкова u zraku
- **Označeno** je pojam na koji nas znak navodi
- **Označitelj** i **označeno** su nerazdvojni; događaju se simultano, a djeluju u sferi mentalnog, apstraktnog (ma kojim rukopisom napisali 'žena' ili glasom izgovorili tu riječ, mentalna impresija bit će ista, kao i pojam)

- **Označavanje** predstavlja odnos između označitelja i označenog; način na koji senzorna impresija ‘ukazuje’, ‘zaziva’ pojam
- Jedan označitelj može imati više označenih – ‘list’ može biti ‘riba’, ‘izrast na drvetu ili cvijetu’, ‘stranica papira’...
- Jedno označeno može imati više označitelja – ‘komad’, ‘mačka’, ‘riba’ isto tako u nekom kontekstu može se koristiti za označavanje ‘ženosti’
- Veza među njima je arbitrarna, proizvoljna

Značenje

- Znak je sve što proizvodi značenje;
- Znakovi nisu samo tumačenja svijeta, već i sami postoje u svijetu – posebno onom društvenom;
- Znakovi ne prenose značenja, već ih i proizvode;
- Znakovi proizvode više značenja, a ne samo jedno po znaku.

Paradigma i sintagma

- Jezik, kod ili sustav znakova organizira se oko dvije osi – **izbora (paradigme)** i **kombinacije (sintagme)**
- **Os paradigme** čini skup znakova koji su međusobno zamjenjivi u određenom kontekstu
- **Os sintagme** čini organizirani niz znakova koji su složeni prema određenim pravilima
- Elementi paradigme + pravilo = os sintagme

Elementi paradigme	Pravilo	Sintagma
Riječi	Gramatika	Rečenica
Sastojci	Recept	Određeno jelo (škampi na buzaru)
Dijelovi odjeće	Pravila odijevanja	Jedna odjevna kombinacija
Igraće karte	Pravilo igre	Partija preferansa
Građevni materijal	Idejno rješenje arhitekta	Kuća
Jelovnik	Redosljed naručivanja	Narudžba konobaru
Geni	Genetski kod	Ja

- Paradigma je okomit niz jedinica iz kojega odabiremo onu koja nam je potrebna.
- Sintagma je vodoravni lanac u kojemu su one međusobno povezane, u skladu s dogovorenim pravilima i običajima, kako bi zaokružile značenje. Druga dimenzija je temeljitija; značenje jedinica određuje se u suprotnosti spram drugih u paradigmi i stoga znak razumijevamo, kao što to ističu Hall (2001.), Williamson (2000.), (Fiske and Hartley, 1992.), razlikujući ga od onoga što on nije.

- Sama paradigma određuje se kao određena sličnost između jedinica.
- Odnos jedne jedinice spram drugih u paradigmi (npr. odnos Ive Sanadera spram drugih članova stranke) i istodobno njezino razlikovanje od njih (razlika između Ive Sanadera i Franje Tuđmana).

- Sintagme su poput rečenica koje postoje u vremenu, a kod televizijskih znakova i u prostoru. Međutim osim samog razvrstavanja znakova na ove dvije osi pokušavamo dekodirati mitove koje su stranke enkodirale u porukama spotova. Naravno da su u ovom slučaju dekodiranja istraživači «aktivni primatelji» poruka stranaka“

Konotacija - denotacija

- Riječi mogu imati više značenja; isto tako i označitelji mogu imati više označenih
- **Konotacije znaka čini zbir svih njegovih mogućih označenih**
- Iako konotacija može biti više, one nisu stvar subjektivnog izbora; one se javljaju, kao i sva značenja, kroz kodove koji su zajednički i društveno uvjetovani; one nisu stvar naše slobodne procjene, već su određene kodovima koji nas do njih vode; kroz konotacije čitav društveni univerzum ulazi u sistem označavanja;

- **Denotacije znaka su najstabilnije i “objektivno” provjerljive konotacije**
- Do denotacija se dolazi na različite načine:
  - 1) kada prevladava određeni broj značenja – kada se pripisuju znaku pomoću brojnih kodova
  - 2) kada znak operira unutar određenih “objektivnih” ili znanstvenih kodova
  - 3) kada je jedan od kodova pomoću kojih funkcionira dominantan diskurs

Razlike između denotacija i konotacije prije su kvantitativne no kvalitativne, jer ne postoje fiksna, zauvijek data značenja: pojam “žena”

- Roland Barthes kaže:”denotacija je zadnja konotacija; denotacija je vrsta metonimije, najbliža mitu i uvijek neka vrsta stilske figure – ona je znak prvog reda, a konotacija znak drugog reda – u kasnijem radu se odrekao ovakovg tumačenja
- SVI ZNAKOVI SU PLURALNI I KONOTATIVNI – ZNAČENJE DOBIVAJU U ODNOSU S DRUGIM ZNAKOVIMA

Metafora

- Svaki znak dobiva svoje značenje prema vrijednosti koju zauzima u sustavu znakova; na osi paradigme i sintagmatskom slaganju znakovi mogu jedan drugog međusobno zamjenjivati ili asociirati jedan na drugoga
- **Metafora je eksplicitna ili implicitna poredba.**
- **Učinak metafore je da jednom znaku da neka od značenja nekog drugog znaka – “Željezna Lady”, “usko grlo”,**
- Metafore mogu biti verbalne i vizualne; metafore transferiraju određene kvalitete jednog znaka u drugi: mogu imati i paradigmatske i sintagmatske efekte;
- Paradigmatski, one zamjenjuju jedan element paradigme drugim (kada nekome kažemo, svinjo jedna – posegnuli smo na osi paradigme za stvorenjima koja jedu proždrljivo i neuredno, i jedan znak – ime neke osobe – zamijenili drugim); kada posežemo za metaforom, vrlo često pokušavamo poznato zamijeniti manje poznatim kako bismo postigli učinak začudnosti; što je neuobičajenija zamjenija, originalnija je metafora
- na sintagmatskoj osi metafora nudi tvrdnju:”Budući da su X i Y članovi iste paradigmatske skupine, oni su izjednačeni”. Zato što Marko i svinja jedu jednako proždrljivo i neuredno, Marko je u biti svinja.

Metonimija

- Metonimija predstavlja proces asociranja. Jedan znak asocira se drugim koji označava njegov dio, njegovu cjelinu, jednu od njegovih funkcija ili značajki: potpis metonimijski stavljamo umjesto čitave sebe jer on ima legalni status da prezentira naš pristanak, potvrdu; “Hrvatska je pobijedila” kažemo kad je Janica Kostelić bila 1. u slalomu;
- Metonimija može biti verbalna i vizualna- jedna bomba bačena u dimnjak prikazuje rat; jedna sretna žena u reklami stoji metonimijski za sve žene koje će koristiti reklamirani proizvod
- Metonimija na osi paradigme sumira značajke skupa iz kojeg je jedan element izabran; sintagmatski nam sugerira završavanje značenja znaka pomoću atributa ili dijelova koji su bili označeni

Mit

Mit je kodiranje u kojem:

dominantni pojam stoji metonimijski umjesto svih pojmova u sustavu;
dominantan metonimijski odnos među pojmovima stoji metonimijski umjesto svih odnosa

Učinak mita je drastično pojednostavljivanje svih odnosa unutar jednog sustava. Mit prekodirava čitav sustav i svodi ga na jedan dominantni element i jedan odnos.

Simplifikacija se događa najčešće na dva načina:

binarna opozicija – dva su pojma u binarnoj opoziciji kada ih se uspoređuje na osnovi značajke koju jedan posjeduje a drugi je uopće nema (crno-bijeli svijet)

“prava” žena uživa biti domaćica – svaka koja to ne želi, nije prava žena

Nediferencijacija – nerazlikovanje: nijekanje razlika – zašto ženska ljudska prava kad postoje ljudska prava? Svi Romi krađu.

Program kao značenjski diskurs

Enkodiranje

Značenjska struktura 1

Dekodiranje

Značenjska struktura 2

**Znanje u upotrebi
Proizvodni odnosi
Tehnička
infrastruktura**

**Znanje u upotrebi
Proizvodni odnosi
Tehnička
infrastruktura**

- Hall jasno razlikuje značenjsku strukturu 1 od značenjske strukture 2, (grafički prikaz 1), jer obje ne moraju konstituirati neposredanu jednakost. Izabrani kodovi prilikom «enkodiranja» i precipirani kodovi prilikom «dekodiranja» ne moraju biti savršeno simetrični.

- Stupnjevi simetrije – a to znači stupnjevi razumijevanja i nerazumijevanja u komunikacijskoj razmjeni – ovise o stupnjevima simetrije/asimetrije uspostavljenih između personificiranih pozicija – *enkoder*-producent i *dekoder* – primatelj.

- Ono što Hall zove «ometanjima» ili «nerazumijevanjima» nastaje upravo radi nedostatka ekvivalencije (jednakog značenja) između dvije strane u komunikacijskoj razmjeni.

- Hvala na pažnji😊